
ADOLESCENTI
– POSEBNA
DRUŠTVENO
SOCIOLOŠKA
SKUPINA

Vrlo je teško obuhvatiti jednom definicijom sve ono što u sebi krije životno razdoblje koje nazivamo adolescencija. Posebno ako se želi nadići klasična definicija po kojoj je adolescencija, jednostavno, prijelazno razdoblje iz djetinjstva u odraslu dob. Neki autori adolescenciju usko vežu uz pubertet i na taj je način povezuju samo s fizičkim promjenama koje doživljava dijete. Pojedini psiholozi, poput Eriksona i Wallona, razlikuju nekoliko faza unutar same adolescencije, kako bi cjelovitije obuhvatili dinamiku rasta koja je karakteristična za ovo razvojno životno razdoblje. Tako oni razlikuju “*early adolescence*” (od 12 do 14/15 godine) i “*late adolescence*” (od 15 do 18 godine).⁶⁵

Riječ “adolescent” dolazi od latinskog glagola *adolescere* (rasti). Particip prezenta više ukazuje na proces nego na stanje. U anglosaksonskoj literaturi riječ “adolescence” vrlo često se odnosi na ono što Nijemci općenito nazivaju “Jugendalter”. Kod pojedinih autora riječ “adolescence/Adoleszenz” vezana je uz pubertet, a kod drugih za kasnije razdoblje od 18. do 25. godine).⁶⁶ U rječnicima, adolescencija se definira kao “životna dob između puberteta i ranog zrelog doba.”,⁶⁷ odnosno doba između “*puritia*” i “*senectus*”.⁶⁸ I crkveni katehetski dokumenti upozoravaju na nužnost razlikovanja različitih životnih ciklusa za vrijeme sazrijevanja.⁶⁹ U Hrvatskoj se uvriježio američki izraz “teenagers” kojim se nazivaju mladi između 13. i 19. godine života. Živan Bezić upotrebljava izraz “pubescent” koji dolazi od glagola “*pulescere*”, a znači rasti, dozrijevati, bujati.⁷⁰

Danas je adolescencija priznata važnim životnim razdobljem koje plijeni pozornost mnogih psihologa i sociologa. U zadnjih nekoliko godina pojavilo se više socioloških istraživanja koja se bave najvažnijim promjenama tog životnog razdoblja. Navodimo ona koja nam se čine relevantnima u zadnja dva desetljeća.⁷¹

S jedne strane, imamo dovoljno podataka, definicija, socio-psiholoških interpretacija, a u isto vrijeme susrećemo se s poteškoćama u razumijevanju i praćenju onog što se

dogaća u životnom razdoblju kojeg nazivamo adolescencija. Adolescenti danas, uz postojeću homogenost u ponašanju i nekih temeljnih odrednica, predstavljaju zasebnu kategoriju unutar čovjekovog životnog ciklusa. Donedavno se smatralo da je adolescencija isključivo psihološki fenomen. Danas se uočava da se sve promjene u društvu na neki način reflektiraju na život adolescenata. Stoga "adolescencija nije samo biološka već i društveno-povijesna kategorija".⁷²

Iako je mlada osoba već oko petnaeste godine života biološki zrela, adolescencija, kao životno razdoblje, produžuje se od 15.-16. do 27.-28. godine, dok mladost traje gotovo do četrdesete godine.⁷³

Za vrijeme adolescencije dječak ili djevojčica doživljavaju velike fiziološke, psihološke i socijalne promjene. To je vrijeme "tranzicije" iz djetinjstva u odraslu dob.⁷⁴ Zbog navedenih promjena adolescenti doživljavaju krizna razdoblja u različitom intenzitetu.⁷⁵ Naime, već od 14. do 15. godine, adolescent fiziološki posjeduje sve osobine (tjelesne, intelektualne) jedne žene ili jednog muškarca, ali njegova osobnost ostaje krhka, instinktivna, slaba.

Adolescenciju prate nagle fiziološke promjene koje rezultiraju intelektualnom zrelošću i formiranjem identiteta. Da bismo mogli razumjeti adolescenciju i sve ono što se u tom životnom razdoblju događa, potrebno je adolescenciju staviti u uski odnos s prethodnim životnim razdobljima, posebno s pubertetom. Budući da je adolescencija razdoblje u kojemu pojedinac procesom socijalizacije i integracije ulazi u društvene strukture, treba voditi računa o svim kulturnim i sociološkim čimbenicima. Antropolozi (Malinowski, Benedict, Kandiner, Linton, Mead) smatraju da je adolescencija kulturni fenomen. Njene temeljne karakteristike ovise o stupnju kompleksnosti društva; o tome kolika je razlika između pojedinih životnih dobi, o oblicima prijelaza iz jedne u drugu životnu dob. Ne postoji adolescencija kao univerzalni fenomen, nego postoji "pluralizam adolescencija" unutar različitih socio-ekonomskih uvjeta.⁷⁶ Do sličnih tvrdnji dolazi i Giorgio Tonolo, koji na temelju istraživanja donosi teoriju o "različitim iskustvima adolescencije". Ta su iskustva su posljedica različitih društveno-kulturnih ozračja; obiteljskih odgojnih stilova, odgojnih institucija, prijateljskih odnosa, stupnja pripadnosti skupini vršnjaka, utjecaju masovnih medija i korištenja slobodnog vremena. Tako se može govoriti o adolescenciji kao jednom velikom "arhipelagu".⁷⁷

Raskorak između sociološke i psihološke zrelosti čini ovo životno razdoblje iznimno složenim. Fizičko, intelektualno i afektivno-emotivno dozrijevanje najintenzivnije je

u vrijeme adolescencije. Već je predadolescencija krizni period povezan s traženjem novoga identiteta. U predadolescenciji se ostvaruje psihološki identitet, dok je "društveni identitet" sadržajni proces adolescencije, ali je i razvojna dimenzija koja traje cijeli život.⁷⁸ Izvor napetosti u ubrzanim je društvenim promjenama koje dosadašnje naučene obrasce i očekivanja čine neupotrebljivim i zastarjelim. Brze promjene u društvu uvjetuju konfliktne situacije koje odgajaju takve mlade ljude kojima je odstupanje od "normalnog" prirodno ponašanje" (L. Rosenmayer).⁷⁹ Promatrano sociološki, adolescencija je "samo karika" u procesu prihvatanja normi i vrednota odraslosti, što se postiže mehanizmima socijalizacije.⁸⁰ Neki autori definiraju adolescenciju kao "prazni prostor" koji nastaje uslijed raskoraka između stečenih sposobnosti i njihove društvene ili institucionalne realizacije.⁸¹ Luisa Fojera, naziva adolescenciju razdobljem "altruističkih emocija i etičkog idealizma".⁸² Temeljne potrebe koje predstavljaju svojevrsni imperativ u adolescentovu životu Arto svodi na tri: intimnost, seksualnost i sigurnost.⁸³

Sve do sad rečeno ukazuje da je adolescencija posebno, u sebi kompleksno životno razdoblje koje zahtijeva zaseban i cjelovit pristup. Već je dokazano da uspjeh ili neuspjeh adolescencije, uvelike određuje liniju čovjekova života. Potrebno je, stoga, cjelovito vrednovanje ovog životnog razdoblja koje obiluje potencijalima i dinamizmom života.⁸⁴

Zbog naglih promjena u društvu adolescencija traje sve duže, stoga je s pravom G. Tonoli naziva "nedovršena dob".⁸⁵ Kao što je teško precizno razgraničiti kada počinje adolescencija, posebno kad znamo da to u svim kulturama nije isto, isto tako je teško odrediti kada ona završava.⁸⁶ Općenito se smatra da je jedan muškarac ili žena prešao prag zrelosti kada dovrši razdoblje formacije, zauzme određeno mjesto u društvenoj raspodjeli rada, napusti roditeljsku kuću, osnuje obitelj i preuzme roditeljsku odgovornost.⁸⁷ Adolescenciju više nije moguće promatrati samo u funkciji "prijelaznog razdoblja" u odraslu dob, već kao životnu fazu koja ima vrijednost u sebi. Među mladima se u Europi naslućuju novi dinamizmi života koji ne umire, koji naviješta zoru jedne nove epohe u kojoj će mladi stvarati novi humanizam i okosnicu jedne nove nade za europsku civilizaciju.⁸⁸

ADOLESCENCIJA KAO DRUŠTVENO-KULTURNI FENOMEN

Negdje do 18. stoljeća, adolescenciji nije bio priznat "posebni status". Adolescent se smatrao djetetom. Prijelaz iz djetinjstva u zrelu dob odvijao se neprimjetno. Bio je po-

treban kratki vremenski razmak u kojem su se dječak ili djevojčica pripremali za ulazak u svijet odraslih. Svojom definicijom identiteta Erikson svraća pozornost na adolescenciju, tj. na specifične i u sebi složene psihološko-sociološke promjene tog životnog razdoblja.⁸⁹ Za razumijevanje adolescenata i njihovog svijeta nužno je promatranje društveno-kulturnog konteksta u kojem adolescenti žive, tj. odnosa adolescenata i društva u cjelini. Čovjekovo je ponašanje rezultat "biologije pojedinca, ali i plod dominantne kulture. Ne može se zaobići kulturni čimbenik, tj. utjecaje koje je adolescent mogao izbjeći jedino uz uvjete da je išao živjeti u sasvim drugi kulturno-društveni prostor".⁹⁰ Adolescencija u suvremenom društvu, promatrana kao masovna pojava, u sebi je prilično ambivalentna. Postoje određene konstante koje su prepoznatljive u svih adolescenata, u bilo kojoj sredini.⁹¹ Isto je tako snažno determinirana zemljopisnim položajem i ambijentom u kojem adolescenti žive; profesionalnom orijentacijom njihovih roditelja; kulturno-odgojnom formacijom, društvenim odnosima.⁹²

Koje mjesto zauzimaju adolescenti danas u društvu? Je li opravdano govoriti o postojanju kulture mladih unutar dominirajuće kulture? S obzirom na (ne)postojanje supkulture mladih,⁹³ sociolozi se razilaze u mišljenjima. Dok H. S. Schelsky, D. Rieseman i A. Ardigo smatraju besmislenim govoriti o zasebnoj kulturi mladih, dotle S. N. Eisenstadt, T. Parisons, J. Coleman zastupaju nužnost "prijelaznog razdoblja" u koji smještaju supkulturu adolescenata.⁹⁴ Milić vidi supkulturu kao "alternativnu kulturu" ili kao negaciju opće kulture – kontrakulturu.⁹⁵ Supkultura mladih je "logična posljedica društvenih promjena, dominacije masovnih medija, produženja školovanja i kasnog osamostaljivanja, stila slobodnog vremena (kafići, disco klubovi, stadioni...), jaza između suprotstavljenih vrijednosnih sustava elitne i narodne kulture, generacijskog jaza unutar obitelji. Odnos između dominirajuće kulture i supkulture trajno je antagonističan, pa je znatan dio mladih iz supkulture označen kao društveno nepodoban. To su huligani, narkomani, svi oni koji se ne uklapaju u društveno prihvaćene kalupe."⁹⁶ Michele Emma,⁹⁷ također potvrđuje postojanje zasebne kulture mladih unutar kompleksnog društva. Za njega su današnji mladi "kritička svijest" određenog sustava, "detonacija revolucionarnih procesa", "katalizator društvenih promjena".⁹⁸ Supkultura ima svoju važnu ulogu u cjelokupnom razvoju adolescenata. Ona je "jedini prostor za disanje" između djetinjstva i zrele dobi i često podrazumijeva kulturu različitu od kulture odraslih samo u nekim segmentima, ili kulturu potpuno različitu od kulture odraslih.⁹⁹ Neovisno o (ne)postojanju zasebne

kulture mladih, ne smije se zanemariti činjenica da su problemi koji prate adolescente usko povezani s općom krizom društvenih i političkih sustava.¹⁰⁰ Stoga će Milanesi upozoriti na problem adolescenata u modernom društvu, nazivajući tu životnu dob “negirana adolescencija”.¹⁰¹ To posebno vrijedi za društva koja ne mogu osigurati temeljne uvjete za produženu adolescenciju, i u kojima nema za to ekonomskih, socijalnih i kulturnih pretpostavki.¹⁰²

Današnji adolescenti po mnogo čemu se razlikuju od onih iz 60-tih godina. Kasnije prelaze prag zrelosti i duže se profesionalno osposobljavaju, teže pronalaze mjesto zaposlenja, kasnije napuštaju roditeljski dom i stječu ekonomsku neovisnost, te kasnije preuzimaju roditeljske odgovornosti. Današnji adolescenti su “nesigurniji, više su vezani za obitelj, manje buntovni od svojih prethodnika, više se slažu s roditeljima (...) ‘suremeniji su’ u pristupu seksualnosti, politici, sportu, ekonomiji, jer imaju veću mogućnost pristupa kanalima informacija, ali su zato manje svjesni vlastitog unutarnjeg života. Robovi su vlastitih želja, neustrajni u poslu koji započnu, nemaju smisla za asketiku, ali su zato aktivniji na afektivnom-emocionalno području.”¹⁰³ Oni su izišli iz šablona u kojima su prijašnji adolescenti tradicionalno opisivani i promatrani. S tim u svezi Petitclerc ističe: “Ne mislim osobno da su mladi danas kompliciraniji od onih jučer. Ali mislim da je danas puno teže biti mlad, nego što je to bilo jučer. Zašto? Jer je naše društvo obilježeno važnim promjenjivim fenomenima i teže je ostvariti integraciju u društvo koje je trajno u procesu transformacije, nego što je to bilo u jednom stabilnom društvu.”¹⁰⁴ S obzirom na odnos adolescenata i društva, uočavaju se dvije stvarnosti koje se međusobno oprečne. S jedne strane, adolescente se doživljava aktivno uključene u društvenu stvarnost do te mjere da ih se naziva “ogledalom društva”.¹⁰⁵ S druge strane, adolescenti su istodobno na samom rubu društva.¹⁰⁶ Još uvijek oni nemaju mogućnost sudjelovanja u važnim segmentima društvenog života: političkom, institucionalnom, ekonomskom; nemaju pravo glasa, ne mogu zauzeti određeni položaj, itd. K tome su, nerijetko, čisti objekt manipulacije određenih društvenih sustava.¹⁰⁷ Sve to dovodi do rađanja “narcističke osobnosti” zatvorene u vlastitu privatnost, psihološki nezrelu i emotivno siromašnu.¹⁰⁸